

Nicolette Smabers. *Chinezen van glas*. De Bezige Bij

Bijna alle bezwaren die tegen de Nederlandse literatuur kunnen worden ingebracht, zijn van toepassing op het werk van Nicolette Smabers. In haar boeken klinkt geen „straatrumoer", meer dan de helft bestaat uit jeugdherinneringen, en evenmin ontbreekt de invloed van de godsdienst, al is dat dan de rooms-katholieke en niet die van Calvijn. De grote buitenwereld met al haar enerverende problemen blijft zorgvuldig buiten schot; Nicolette Smabers beperkt zich tot de eigen binnenwereld, een intiem privé-domein, bevolkt door vader en moeder, broertjes en zusjes, ooms en tantes.

Met de aandacht voor het eigene op kleine schaal is iets merkwaardigs aan de hand. Op het eerste gezicht, zou je zeggen, moeten al die binnenwereldjes tot een onafzienbare diversiteit leiden, in werkelijkheid is het verschil vaak opvallend gering. De uniformiteit van het individuele kan overweldigend zijn. Maar daar trekt de literatuur zich niet veel aan en terecht misschien, want de concentratie van de schrijver op zijn beperkte gebied pakt -als het goed is - besmettelijk uit, waardoor ook de lezer aan bijziendheid gaat lijden. Alleen het gemak van de herkenning zou diezelfde lezer nog op andere gedachten kunnen brengen, maar daar heeft hij meestal geen behoefte meer aan.

In de verhalen van Nicolette Smabers is de herkenning groot. In haar nieuwe boek *Chinezen van glas* maakt de hoofdpersoon zich weliswaar zorgen om het anders-zijn van haar familie (die zelfs „iets onbestaanbaars" wordt verweten), maar dat valt in de praktijk reuze mee. „Anders" in de familie van Edith Persoon zijn hoogstens de Indische achtergrond, de ziekte van de vader (die hem de laatste jaren van zijn leven aan huis kluistert) en enige onduidelijkheid in de familieverhoudingen. Dat Edith op grond van deze gegevens grote, sprookjesachtige geheimen vermoedt, is daarentegen weer zeer herkenbaar.

Het verhaal dat de lezer in *Chinezen van glas* onder ogen krijgt, is het verhaal van Ediths geleidelijke desillusie. Haar familie blijkt helemaal niet zo anders en bijzonder te zijn als zij altijd heeft gedacht en gehoopt. Wanneer zij ten slotte de „naakte waarheid" te weten komt, doet die haar denken aan een „flutromannetje". En van haar zusje krijgt zij te horen dat „het allemaal zo weinig te beduiden had". Dat moet zij eindelijk eens tot zich laten doordringen.

Uit de drie - onderling zeer verwante - boeken die Nicolette Smabers tot dusver heeft gepubliceerd, krijg je niet de indruk dat het opvolgen van dit advies erg eenvoudig is geweest. Zowel in haar debuut *De Franse tuin* (1983) als in *Portret van mijn engel* (1987) kost het moeite de grens tussen werkelijkheid en fantasie duidelijk te trekken en als het uiteindelijk lukt, slaat de illusie onwillekeurig om in een desillusie, zij het zonder overdreven bitterheid. De beperkte schaal verhindert de grote emoties en de desillusie blijkt (dat bewijzen deze verhalen) de herinnering aan en het verlangen naar de voorbije illusies nooit volledig uit te vlakken.

In feite wordt de overgang van illusie naar desillusie voortdurend herhaald, met als gevolg een fraai evenwicht dat aan beide recht doet. In *Chinezen van glas* richt Ediths illusie zich op het verleden, dat zoveel van het heden onbegrijpelijk maakt.

Wat heeft haar vader met tante Dora gehad? Waar is het in Indië vergaarde familiekapitaal gebleven? Van wie is neef Carel precies een zoon? Wie heeft zusje Mart zwanger gemaakt? Op alle vragen komt een ontnuchterend antwoord, maar de charme van het verhaal zit 'm in het mysterie dat dankzij Ediths levendige verbeelding alle kans krijgt, zolang de vragen nog niet zijn beantwoord.

Dat mysterie wordt onder meer verbeeld door de knikkers die Edith aantreft in het huis van haar tante Dora: „prachtige knikkers met meerkleurige tekens van binnen". Chinese tekens wellicht, die je met een loep moet bekijken. Maar als Edith verderop een loep tot haar beschikking heeft, bekijkt ze in de spiegel haar eigen oog en schrikt zich rot. Achteraf weet ze niet goed meer wat ze in „dat grote curieuze oog" heeft gezien: „Wie weet, was het iets geweest, zo vreemd en ongerijmd, dat ik het direct weer uit mijn hoofd had gezet".

Haar ontvankelijkheid voor geheimen en sprookjes blijkt ook uit een herinnering, waarin zij samen met haar broer een uit zijn cocon gevallen libelle-jong aanziet voor een dood elfje. Misschien beginne elfen wel als libellen, oppert Edith en haar vader voegt er aan toe, dat elfen misschien weer verdergaan in kleine meisjes.

De herinnering weerlegt in het verhaal de visie van Mart, die Ediths zoeken naar „nauwelijks voorstelbare verhevenheden in het karakter" van haar vader verklaart als een strategie „om hem niet te hoeven haten". Het verschil is misschien niet meer dan een kwestie van accent, maar de herinnering aan het - zeldzame - moment van tederheid tussen vader en dochter suggereert eerder dat Edith zoveel heeft gefantaseerd om van hem te kunnen houden.

Daarmee is precies aangegeven waar de kracht ligt van Nicolette Smabers: in de vaak ragfijne nuance. Wat zij schrijft is uniek noch opzienbarend, maar het is binnen de beperkingen die zij zich - noodgedwongen of moedwillig - heeft opgelegd wèl heel goed gedaan. Zo goed zelfs, dat je voor de duur van het boek alle bezwaren tegen haar soort literatuur uit het oog verliest, al is het niet zo dat ze daardoor ook voorgoed verdwijnen.

(de Volkskrant, 12-4-1991)